

Het verhaal van de vijfennegentig jarige Piet Swaans (deel 1)

Mensen interviewen die bijna een eeuw op onze aardbodem rondlopen is een boeiende bezigheid. Zeker als die persoon geïnteresseerd is in de geschiedenis van zijn eigen leefomgeving. Zo iemand is Piet Swaans Hij zit boordevol verleden. Zijn heldere geest weet nog precies hoe zijn leven ruim negentig jaar geleden in elkaar stak. En wil daar graag in 2 delen over vertellen. Deel 1 gaat over zijn leven totdat hij als militair naar Indië werd uitgezonden. Deel 2 vertelt het verhaal over Indië en het verdere verloop van zijn leven in Oirschot.

Door Jan Kuijpers

Piet Swaans vertellend over het boerenleven aan de hand van een schilderij, afbeeldend de binnenkant van de boerderij waar hij is geboren

“Ik ben in de Mousten in Oirschot geboren. Ik ben de tweede oudste van ons gezin. Wij hadden negen kinderen: vijf jongens en vier meiden. Dat was voor die tijd een normaal gezin, want de meeste gezinnen hadden veel kinderen. Een grote kinderschaar was maar

heel gewoon. Op de vraag waarom de gezinnen zo groot waren in die tijd antwoordde hij: “dat was nu eenmaal zo”, aldus Piet. Er was in die tijd veel armoede en de kinderen moesten op jonge leeftijd meehelpen op de boerderij. En als het kind trouwde en het huis ging verlaten was er wel weer een opvolgend kind die mee kon helpen. Als een ouder kind uit de kleding was gegroeid dan ging het over naar een jonger kind. Dus iets nieuws kopen zat er maar mondjesmaat in. Ook Piet moest als tweede oudste al vroeg de handen uit de mouwen steken. De mentale belasting voor de ouders van een groot gezin was zwaar. En dan kon het wel eens gebeuren dat bij de geboorte van een kind de moeder stierf. Dat was ook het geval in het gezin Swaans.

Veel rust op dokters advies

De dokter, toen was dat Dr. Lobach, de schoonvader van Dr. Hagemeyer, vond al dat mijn moeder er zwakjes uitzag toen zij in verwachting was van het negende kind en schreef veel rust voor. Drie maanden voor de bevalling lag zij dan ook veel op bed. De dokter zei nog tegen mijn vader: ‘Onze Lieve Heer kan de moeder van zoveel kinderen toch niet dood laten gaan’. Het kind werd op een zondag geboren. Zo op het eerste gezicht een normale bevalling, maar dinsdag na de bevalling ging mijn moeder snel achteruit. Woensdag werd ze bediend en vrijdag na de bevalling is ze gestorven. 42 jaar oud.

Waarom ze precies gestorven is, is nooit onderzocht. Ik was toen 10 jaar. De burens en vooral de dochter van de burens hebben het kind de eerste zes weken opgevangen.

En wat nu

En wat nu. Vader stond er alleen voor. Een weduwnaar met 9 kinderen en maar 44 jaar oud. Gelukkig had hij een ongetrouwde zuster die aanvankelijk religieuze wilde worden

Janus van den Heuvel

maar kon de daarbij behorende strenge leefwijze niet aan. Toen het dus met mijn moeder zo slecht ging had mijn vader al contact gezocht met zijn zus met het verzoek om mee te komen helpen in het gezin. Maar omdat zij al werkzaam was als dienstbode bij Janus van den Heuvel kon zij niet meteen beginnen. Het heeft zes weken geduurd voordat Janus van den Heuvel een nieuwe dienstbode had en zij weg kon. Janus van den Heuvel was een prominente persoonlijkheid in het Oirschotse maatschappelijke leven. Hij was van 1914 tot 1945 voorzitter geweest van de Boerenbond. Hij stierf in 1959 en woonde op het eind van de Nieuwstraat schuin tegenover de ingang van de Eendenpoel. Mijn tante, die Maria Elisabeth Swaans heette was 47 jaar toen zij bij ons in het gezin kwam en is tot haar dood in 1968 bij ons in het gezin gebleven. Zij werd 80 jaar.

Vader gestorven

Mijn vader, die nooit opnieuw getrouwd is geweest kwam in 1962 op tragische wijze om het leven. Hij was een vroom man en ging dagelijks naar de kerk. Het gebeurde om zeven uur op een doordeweekse dag. Hij ging op de fiets over de Spoordonkseweg naar de kerk in Spoordonk. Ter hoogte van de Broekstraat sloeg hij links af het Kerkepad in. Gelijktijdig kwam uit de Broekstraat een motorrijder aanrijden. Die heeft mijn vader niet gezien en mijn vader waarschijnlijk de motorrijder niet. Zij botsten op elkaar. Mijn vader was zwaar gewond en is nog diezelfde dag overleden. Of de schuld ligt bij de motorrijder of bij mijn vader hebben we niet kunnen achterhalen. Hij is 72 jaar geworden.

Piet staat op de tweede rij vlak boven zijn vader. De vrouw, die op de voorgrond zit is de zuster van zijn vader, die het gezin leidde na het overlijden van zijn moeder

De boerderij van de familie Swaans anno 1920 en anno 2020

Het boeregezin Swaans

Met negen kinderen, een vader en een ongetrouwde zus werd aan de Mousten geboerd. 'Wij hadden vijf koeien, een zeug en een of twee mestvarkens. En een geweldige kostwinner. Zoals iedere boer d'r een had. Want zonder deze geweldige kostwinner kon je niet boeren. En dat was het paard. Eén PK dus. Ook hadden we twee karren. Een vast platte kar en een erdkar'.

De Erdkar

De erdkar ofwel ook aardkar genoemd is een kar die in vroeger tijden op boerderijen gebruikt werden voor transport van zware materialen zoals mest uit de potstal, plaggen, aarde en bieten. De kar had een kantelbare bak waar ongeveer 1000 kilo in kon. Deze kar werd vroeger veel gebruikt op de zandgronden van de Meijerij en De Kempen. Er zaten geen wielveren aan de kar en het had grote twaalfspakige wielen van wel 1.50 meter doorsnee. De kar werd uitsluitend getrokken door een paard. Vandaar dat er aan de kar vaste burries zaten

Hoogkar

Veel gezinnen hadden ook nog een hoogkar. Deze kar vertoonde veel gelijkenis met de erdkar en werd gebruikt voor personenvervoer. Deze kar had een vaste bak. Behalve met de sjees ging men op zondagen ook dikwijls met de hoogkar naar de kerk in Oirschot. De kar werd ook gebruikt bij verhuizingen en bruiloften. Maar dan werd de kar van alle kanten versierd. Nu wordt de kar dikwijls nostalgisch gebruikt bij zg. boerenvertrekken

De Rommekar ofwel de melkkar

Het inkomen werd dikwijls aangevuld met de diensten van de rommekar ofwel melkkar. Dat was bij de familie Swaans ook het geval. De boeren, die koeien hadden moesten voor een belangrijk deel leven van de opbrengsten van de melk.

Dagelijks werden de koeien twee keer per dag gemolken en deze melk werd in een melkbus gedaan van ongeveer 30 liter, die ze langs de weg zetten. Meestal stonden er maar een of twee bussen, want veel koeien hadden de boeren in die tijd niet. Dan kwam de rommekar de bussen 's-morgens ophalen, dikwijls in alle vroegte en brachten die naar de melkfabriek ook wel boterfabriek genoemd. Ieder buurtschap in Oirschot had wel een boer die de melk ging ophalen. Ze hadden binnen zo'n buurtschap een vaste route. Regelmatig kon je op het dagelijks ophalen van de melkbussen inschrijven. Degene die het goedkoopste was kreeg die route. Het bracht dikwijls niet meer op dan tweeënhalve tot drie gulden per dag. Daarvoor moest je het paard eten geven, in alle vroegte het paard voor de kar spannen. De route rijden, met handkracht de melkbussen op de kar laden, naar de boterfabriek rijden enz. enz.. Dikwijls was je een halve dag hieraan kwijt. Een vetpot was het dus niet en bovendien zwaar werk. Een volle melkbus van dertig liter kon wel 35 tot 40 kg wegen en die moest dan met handkracht op de melkkar gezet worden. Iedere dag behalve op zondag werden de melkbussen opgehaald.

De Oirschotse Boterfabriek

De Oirschotse melkfabriek ook wel boterfabriek genoemd stond op de hoek Gasthuisstraat/Oude Grintweg. Daar werden de bussen op een rollerband gezet en gingen zo de melkfabriek in. Bij binnenkomst van de melkbus werd het nummer van de melkbus genoteerd, zodat je wist van wie die was. De bus werd gewogen, het vetgehalte gecontroleerd en genoteerd en gelegeerd in een

gigantische grote bak. Want op basis van het vetgehalte en de hoeveelheid geleverde melk werd betaald. Als de bussen gelegeerd waren werden ze weer op de kar geladen en teruggebracht naar de verschillende boerderijen. Sommige boeren kochten op de boterfabriek ondermelk, dat is melk dat overblijft na het karnen, om dat aan de kalveren en varkens te voeren. Daarvoor werd een lege bus van die betreffende boer mee gevuld. Omdat in grote delen van het buitengebied toen nog geen waterleiding was werden deze bussen ook wel op het boterfabriek gevuld met water. Bij terugkeer werden de bussen grondig schoongemaakt. Want door het vervoer over de vele stoffige onverharde zandwegen in het buitengebied die vol kuilen zaten en bij slecht weer vol modderpoelen werden de bussen dikwijls erg vuil. Behalve de wegen naar de buurgemeentes beschikte

Oirschot slechts over een paar verharde wegen in het centrum van het dorp. Na het schoonmaken werden de bussen ondersteboven zonder deksel weggezet. En was de melkbus weer klaar voor de volgende dag en dat ging zo zes dagen in de week.

Het pakhuis van de Boerenbond lag naast het boterfabriek en is gebouwd in 1910 op de hoek Gasthuisstraat/Oude Grintweg. Dezelfde situatie ziet er anno 2020 zo uit.

Het melken van de koe

praktijkles in het melken van de koe.

De koe moet rustig zijn als deze wordt gemolken. En dat waren ze meestal ook want het melken voelde de koe als prettig. De koeien waren blij

dat ze de melk kwijt konden. Dikwijls kwamen ze al naar je toegelopen als de koe zag dat ze gemolken zouden worden. Als ze niet op tijd werden gemolken dan wordt gezegd dat zij 'romme beginnen te schieten'. Dat betekent dat ze al melk aan het verliezen waren. In de zomerdag zwermde dikwijls veel vliegen rond het achterwerk van de koe en daar had de koe last van. De koe sloeg dan met zijn staart links en rechts om de vliegen te verwijderen. Als je dan zat te melken dan kreeg je die staart in je gezicht. Daarom werd de staart tijdens het melken dikwijls vastgebonden aan de achterpoten van de koe. Op bovenstaande foto is dat goed te zien.

Na de Lagere school

'Na de lagere school moest ik al flink werken thuis', aldus Piet. 'Ik was 14 jaar en er werd van mij verwacht dat ik mee ging werken op het land. Zoals koeien melken, de oogst binnen halen en verwerken. Ploegen met het paard. Na de lagere school had ik geen verdere opleiding gehad. Het onderwijs op landbouwgebied was in die tijd maar heel beperkt. Af en toe werden er wat cursussen gegeven. In 1924 kwam het

landbouwonderwijs pas echt goed op gang. De grote animator was meester Schreurs. Hij organiseerde cursussen, hield lezingen en schakelde ook de Oirschotse dierenarts Roelvink in, die een cursus veeverloskunde gaf. Ik heb nog van meester Schreurs les gehad. Van hem heb ik veel geleerd’.

Arnold Schreurs, gestorven in 1959. Hij was in de oorlogsjaren en in de jaren daarna hoofd van de jongensschool die toen gesitueerd was aan het begin van de Spoordonkseweg. Hij was ook bekend om het geven van diverse land- en tuinbouwcursussen. Bovendien was hij technisch adviseur van de Boerenbond.

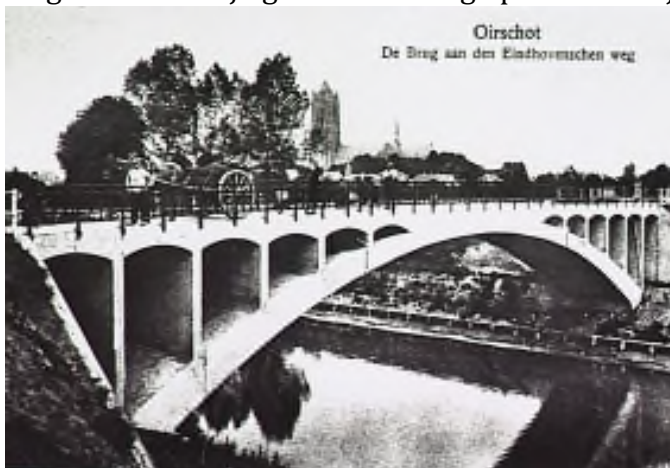
Vlak voor de Oorlog en de oorlogsjaren

Piet is geboren in 1925. Toen de oorlog begon was hij 14 jaar en hij heeft de oorlogsjaren vanaf het begin heel bewust meegemaakt. Na een jaar thuis te hebben gewerkt ging hij in 1939 als boerenknecht werken bij een ongetrouwde oom van hem. Tinus van Eert. Hij woonde in het grootouderlijk huis van Piet in Straten.

De ouders van zijn moeder woonden daar. Zij zijn in 1937 en in 1938 gestorven. Daar heeft hij de binnenkomst van de Duitsers meegemaakt. Dat gebeurde op vrijdag 10 mei 1940. Twee dagen voor Pinsteren.

Het opblazen van de ‘Meulenendsebrug’.

Op zaterdag 11 mei werkten we op het land vlak bij de ‘Meulenendsebrug’, die later in de volksmond ‘De Miekoekebrug’ zou gaan heten. Ze noemden die brug de Meulenendsebrug omdat de weg die over die brug liep in de buurt van de molen van Van Kessel aan de Bestseweg uitkwam. Mijn oom had daar een stuk land liggen waarop ik op die bewuste zaterdag met nog iemand bezig was om haver te schoffelen. We hadden al gehoord dat de dag ervoor de Duitse soldaten de grens al waren overgetrokken. En we hoorden tijdens de werkzaamheden op het land ook al schieten. Plotseling zagen wij iemand met de fiets vanaf de Bestseweg naar ons toe komen die schreeuwde: ‘Ga daar weg want dadelijk gaan ze de brug opblazen’. Wij zagen wel al geruime tijd een paar

Nederlandse soldaten bij de brug rondlopen. Maar we wisten niet waarom. Achteraf bleek dat die daar stonden te wachten totdat zij opdracht kregen om op het knopje te drukken waarmee de brug de lucht in zou vliegen. Het was ongeveer drie uur in de middag. En wij gingen snel naar huis. Om tien over half vier ging de brug de lucht in. Maar toen waren we al bij mijn oom thuis. Op diezelfde dag is ook de brug aan de

Eindhovensedijk bij de Kanaalstraat door het Nederlandse leger opgeblazen. De beide bruggen waren hetzelfde. (zie foto). Het Nederlandse Leger hoopte hiermee de opmars van het Duitse Leger vanuit Limburg tot staan te brengen. Maar het opblazen heeft geen enkele zin gehad. Over de restanten van die bruggen zijn nadien provisorische overgangen van hout aangelegd. Daardoor konden de Oirschottenaren die ten zuiden van het Wilhelminakanaal woonden toch het centrum van het dorp bereiken. In 1944 zijn die bruggen nogmaals opgeblazen maar toen door het Duitse Leger en met een veel grotere vernietigingskracht. Er bleef toen helemaal niets meer van de bruggen over.

Gevlucht naar de Liempsedijk

Op diezelfde zaterdag 11 mei kregen we de schrik pas echt goed te pakken. De Duitsers liepen al op de Bestseweg. En de Nederlandse soldaten die daar ook waren waarschuwden ons om weg te trekken. We hoorden regelmatig schieten. En we zijn toen maar vlug vertrokken naar het noorden van Oirschot naar de Liempsedijk. We zijn daar maar één nacht gebleven en zijn op zondag 12 mei Pinksterzondag weer naar Straten teruggegaan. Inmiddels stonden de Duitsers al op de Oirschotse markt en hadden al een paar mensen krijgsgevangen gemaakt.

Bange Nederlandse soldaat.

Toen ik weer in Straten terugkwam zag ik in een hok vlak bij de boerderij een Nederlandse soldaat zitten. Hij was ontzettend bang en vroeg om hulp. Hij wilde zo snel mogelijk andere kleren hebben. Want als ze hem zo zagen dan kon hij als krijgsgevangene worden opgepakt dan wel door het Nederlandse leger als deserteur worden beschouwd. Hij trok zijn uniform al uit maar ik kon zo snel niet voor andere kleren zorgen. Ik was toen vijftien jaar oud en mijn kleren pasten niet. En mijn oom zou pas de volgende dag terugkomen. Ik heb hem toen maar in de boerderij in het hooi verstoppt totdat mijn oom kwam. Hij is vier dagen bij ons gebleven. Daarna brachten we hem naar Boxtel. Vanaf Boxtel wist hij de weg om alleen naar Haarsteeg te gaan waar hij woonde. Hij vertrok in geleende kleren. We hebben nooit meer iets van hem gehoord.

De Duitsers vielen wel mee.

De Duitsers waren ook behoorlijk bang. De meeste waren jonge mannen van begin twintig. Zij waren dan ook niet onvriendelijk. Ze kregen al gauw in de gaten dat er in Straten een cafeetje was. Het cafeetje van de familie Bullens. Daar hebben ze met een behoorlijk aantal soldaten flink bier zitten drinken. Maar plotseling werd er geschoten. En er ontstond paniek. Waren dat schoten van het Nederlandse Leger of waren dat van hun Duitse kameraden. Ze zijn toen deur voor deur langs gegaan om te kijken waar de schoten vandaan kwamen. Toen zij niks vonden kwam de betreffende rust weer terug.

Piet woonde bij zijn oom

'Ik heb in de jaren 1940 en 1941 bij mijn oom in Straten gewoond. Want een boerenknecht was altijd intern. In 1942 ben ik gaan werken bij Van Overbeek in het centrum van het dorp. Die boerderij bestaat nog steeds tegenover de Grote Stoel. Daarna ben ik van 1942 tot 1946 gaan werken bij een andere familie Van Overbeek, die een boerderij had naast het klooster van de Paters Montfortanen in de Montfortlaan. In al die oorlogsjaren ben ik op de boerderij van Van Overbeek gebleven en nooit thuis geweest. Na de oorlog kreeg ik een oproep voor militaire dienst. Van Overbeek had mij nodig op

de boerderij en heeft de oproep nog een half jaar kunnen uitstellen met als motief dat ik onmisbaar op het bedrijf was. Na een half jaar lukte dat niet meer.

In militaire Dienst

Ik werd opgeroepen in Breda. Als rekrut begon ik op 8 november 1946 aan mijn militaire dienst. Dat duurde maar een goed half jaar. In april 1947 ging ik al naar Indië met de boot en ben in 1950 teruggekomen naar Nederland. Alles bij elkaar, inclusief de tijd bij mijn oom en bij Van Overbeek ben ik ruim 10 jaar niet thuis geweest.

In deel 2 wordt ingegaan op de militaire diensttijd van Piet in Indië en zijn verdere maatschappelijke leven in Oirschot